ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լորդ կարնարվօնի ճառը:—Ներքին տեսութիւն: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Նամակ Թիւրքիայից:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:—Բանասիրական: Վ. Ագուլիսի վերջին անցքերը:

ԼՈՐԴ ԿԱՐՆԱՐՎՕՆԻ ՃԱՌԸ

Անգլիան թշնամական կերպով է վարվում Հայաստանի դէմ, բայց անգլիական նոյն իսկ պետական շրջաններում կան առանձին անհատներ, որոնք համակրում են հայոց ազգին: Ուրիշ հարց է, թէ ինչ կարող են անել այդ անհատները ընդդէմ այն արմատացած թշնամական տրամադրութեան, որ տիրապետում է Անգլիայում Հայաստանի վերաբերութեամբ: Բայց այնու ամենայնիւ չէ կարելի չնորհակալութիւն չը յայտնել լորդ Կարնարվօնի պէս բացառութիւն կազմող անգլիացուն, որ նորերումս պարլամենտի մէջ այնքան ջերմ կերպով պաշտպանում էր Հայաստանի քաղաքական դատը Սալիսբիւրիի պէս զանազան մանրախաճառների դէմ...

Մենք հաւատացած ենք, այո, որ և լորդ Կարնարվօնի խօսքերը զուր կանցնեն և պաշտօնական Անգլիան երբէք Հայաստանի պաշտպան չի կանգնի, բայց այնու ամենայնիւ պատուելի լորդի խօսքերը նշանաւոր են և նա ինքն համակրութեան արժանի է:

Լորդ Կարնարվօնի ճառը միթէ մեր Կ. Պօլսի խելօք ազգային ժողովի աչքերը չի բաց անի, միթէ ազգային ժողովը չի հասկանայ վերջապէս այն, որ մենք մեր լրագրում աչա քանի մի տարի է որ քարոզում էինք: Պատուելի լորդը ասեց՝ եթէ Թիւրքիան անզօր է կատարել Բերլինի դաշնագրի յօդուածը, որով պարտաւորվում է հայերին պաշտպանել քիւրդերի և այլ աւազակների դէմ, թո՛ղ թոյլ տայ որ իրանք հայերը պաշտպանեն իրանց անձը այդ հարստահարողների դէմ:

Ուրեմն լորդը պահանջում է որ հայերի մէջ կազմվի մի տեսակ պահապան զօրք:

Ինչքան անգամ մենք նոյն միտքը կրկնել ենք, բայց Կ. Պօլսի հայոց ազգային ժողովը, որ զբաղվում է դարդակաբանութիւններով, չը մտածեց մինչև այժմ պահանջել կառավարութենից այդ իրաւունքը:

Մենք դարձեալ կրկնում ենք հայոց ազգային ժողովի դարդակախօսներին՝ բոլոր ձեր նիստերը, ճառերը, բողոքները, աղերսները, գեղեցիկ ատենաբանութիւնները դարդակ և անօգուտ բաներ են, ժամանակի կորուստ են.... Մենք աւելի կասենք՝ դուք սարսափելի յանցաւորներ էք, որ զբաղվում էք պերճախօսութեամբ, մինչև որ Հայաստանը ոչնչանում է մահմետական աւազակների անգութ սրի տակ, մինչև որ հայը գաղթում է իր հնադարեան հայրենիքից:

Մենք ձեզ վերջին անգամ ասում ենք. ձեզ մնում է միայն երկու բան անելու՝ տեղափոխել ձեր ազգային ժողովը Կ. Պօլսից դէպի Հայաստան, դէպի Էրզրում կամ Վան և պահանջել որ կազմ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Վ.-ԱԳՈՒԼԻՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՑՔԵՐԸ

—

Բ.

Մեր յօդուածի առաջին գլխի նկատողութիւններից ընթերցողը տեսաւ, որ Ագուլիսի դպրոցների թշուառութեան պատճառը գլխաւորապէս նրանց նիւթական չքաւորութիւնն է: Մենք նոյնպէս ցոյց տուեցինք, որ երկու դպրոցները ունեն տարեկան արդիւնք 4000 րուբլի, այն ևս խիստ անհաստատ մի եկամուտ, որով անկարելի էր դպրոցներին փոքր ի շատէ բարեկարգված ձև տալ: Բայց ցոյց տալու համար, թէ որքան փող պէտք էր, որով կարելի լինէր բարեկարգել դպրոցների խարխուլ կազմակերպութիւնը, ես հարկաւոր եմ համարում մէջ բերել այն հաշիւը, որ մենք կազմեցինք մի քանի բարեմիտների հետ, երբ առաջին անգամ հարց բարձրացաւ, թէ պէտք է ապահովել դպրոցների նիւթական դրութիւնը:

Նախ տեսնենք, երկու դպրոցների մէջ քանի դասատներ կան և իւրաքանչիւրի մէջ որքան դասեր և առարկաներ են պահանջվում, որ նրա համեմատ գիտենանք վարժապետների թիւը:

Տղայոց դպրոց:

Առաջին նախակրթարան, իւրաքանչիւր օր երեք դաս հաշուելով, շաբաթական կը լինի	18 դաս.
Երկրորդ նախակրթարան, օրական 4 դաս հաշուելով, շաբաթական կը լինի	24 —
Առաջին դասատուն, օրական 5 դաս հաշուելով, շաբաթական կը լինի	30 —
Երկրորդ դասատուն նոյն կարգով	30 —
Երրորդ դասատուն նոյն կարգով	30 —
Ընդամենը շաբաթական	132 դաս

Օրիորդաց դպրոց:

Առաջին նախակրթարան	18 դաս
Երկրորդ նախակրթարան	24 —
Առաջին դասատուն	30 —
Երկրորդ դասատուն	30 —
Ընդամենը շաբաթական	102 դաս

Ուրեմն երկու դպրոցների մէջ ամէն շաբաթ պահանջվում է 234 դաս: Բաժանենք այդ թիւը վարժապետների վրա իւրաքանչիւրի առարկայի համեմատ, և իւրաքանչիւրին շաբաթական 24 դաս յանձնելով,—այն ժամանակ հարկաւոր կը լինի 10 վարժապետ:

Տեսնենք, որքան պէտք է ծախսել տասն օրինաւոր վարժապետներ գտնելու համար, որովհետև Ագուլիսը կենտրոնից հեռու լինելով, և իր մէջ վարժապետութեան ընդունակ մարդիկ չունենալով, ստիպված է բոլորին ուրիշ երկրներից հրաւիրել: Բայց մենք թանգ ռոճիկներ չենք նշանակի, մենք իւրաքանչիւր վարժապետի համար, առարկայի համեմատ, կը նշանակենք աւելի պակաս ռոճիկներ, որքան որ ստանում են վարժապետները Երևանում, Ալեքսանդրապօլում, Ախալցխայում և Շուշիում:

1. Հայկաբանութեան վարժապետին բարձր դասատներում	800 րուբլ
2. Ռուսաց լեզուի	800 —
3. Մատեմատիկայի	800 —
4. Աշխարհագրութեան և հայրենագիտութեան	700 —
5. Ընդհանուր և հայոց պատմութեան	700 —
6. Կրօնի և եկեղեցական պատմութեան	400 —
7. Բնական գիտութիւնների	700 —
8. Հայոց լեզուի տղայոց դպրոցի նախակրթարանի համար	500 —
9. Հայոց լեզուի օրիորդաց դպրոցի նախակրթարանի համար	500 —
10. Գեղագրութեան, երգեցողութեան և ձայնագրութեան	400 —
Գումարը կը լինի	6300 ր.

Բացի յիշեալ 10 վարժապետներից դպրոցների համար անհրաժեշտ են.

1. Տեսուչ	1500 ր.
1. Վարժուհի	800 —
1. Վարժուհու օգնական	300 —
2. Վերակացու	600 —
2. Ստորոժ	300 —
գումարն.	3500 ր.

Երկու դպրոցների վառելիքի, նորոգութիւնների, զանազան ուսումնական պիտոյքների, և ձրիավարժներին բաժանելիք դասական առարկաների համար մենք նշանակում ենք տարեկան 1000 րուբլի:

Ուրեմն երկու դպրոցները պէտք է ունենան տարեկան 10,800 րուբլի հաստատ եկամուտ, որ կարողանան իրանց վիճակը օրինաւոր կերպով բարեկարգել: Կա՛յ այսքան փող: Մենք 800 րուբլին բաց ենք թողնում, բայց տասն հազար անպատճառ պէտք է լինի:

Յիշեալ գումարի փոխարէն, որպէս վերևում ցոյց տուեցինք, դպրոցներն ունեն տարեկան միայն 4000 րուբլի արդիւնք: Ի՞նչ կարելի է անել այդ չնչին գումարով: Յայտնի բան է, ամեն ինչ թերի, ամեն ինչ անկարգ կը լինի:

Կար ժամանակ, որ Ագուլիսի դպրոցների նիւթական դրութիւնը բաւական ապահովված է եղել. վարժապետներին վճարում էին 1000—1200 րուբլի, որ այն ժամանակ Կովկասի ոչ մի հայոց դպրոցում այսքան չէին ստանում, և դրա համար Ագուլիսի դպրոցները ունէին ամենալաւ վարժապետներ, և իրանց յառաջադիմութեամբ գերազանցում էին բոլորին: Բայց յետոյ չուայլ ծախսերը մէկ կողմից, անհոգութիւնը միւս կողմից, դպրոցների եկամուտները օրըստօրէ սպառեցին և այժմեան չքաւորութեանը հասցրին:

Ցանկանալով դպրոցների կրկին բարեկարգութիւնը, այն օրից, որ մենք ոտք դրեցինք Ագուլիս, մեր ջանքը միշտ այն է եղել՝ խօսել, յորդորել թէ ազդեցութիւն ունեցող անձներին առանձնապէս, և թէ նրանց ժողովներում հրապարակապէս, որ աշխատեն դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու: Գուցէ վիրաւորած կը լինէինք մի քանի բարեմիտների համեստութիւնը, եթէ յիշէի մի քանի անուններ, որոնք ամենայն եռանդով աշխատում էին մեզ հետ: Այս խնդիրը մենք արծարծեցինք առաւելապէս ներկայ տարուայ սկզբում, երբ պ. Բ. Տէր-Միքէլեանի տանը կազմված ժողովում առաջարկում էին մեզ ընդունել դպրոցների տեսչութիւնը երեք տարի պայմանով: Նոյն ժողովում ներկայ էին՝ հոգաբարձութիւնը և Ագուլիսի առաջաւոր անձինքներից շատերը: Մենք հրաժարվեցանք, պատասխանելով, թէ քանի որ դպրոցների նիւթական միջոցները սուղ և անապահով դրութեան մէջ են, ոչ մենք և ոչ էլ մի ուրիշ բարեխիղճ մարդ չի ցանկանայ ընդունել տեսչութեան պաշտօն, որովհետև դրամի պակասութեան պատճառով նա անկարող կը լինի օրինաւոր ուսուցչական խումբ կազմել կամ ուղղել դպրոցների բոլոր թերութիւնները, որ վերջը կարելի լինէր որ և իցէ արդիւնք ցոյց տալ:

Երկար խորհրդակցութիւններից յետոյ նոյն ժողովում յարուցվեցան հետևեալ հարցերը. 1) Աշխատել, որ հաւաքվին բոլոր նուիրատուներից դպրոցական փողերը, որոնք 12 տարի առաջ ստորագրվել են և տակաւին չեն վճարել. 2) Իսկ նրանք, որ այնքան հարուստ չեն, որ միանգամով վճարել կարողանան, նրանց ժամանակ տրվի, որ մի որոշ ժամանակում վճարեն դրամագլուխը մաս—առ—մաս տօկոսի հետ, մինչև վերջացնեն. 3) Իսկ որոնք բոլորովին աղքատացել են, ոչինչ չը պահանջվի, այլ սպասել մինչև նրանց բաղդի կրկին վերադարձը. 4, Նոր նուիրատուներ գտնել նոր հարստացած պարոններից, որոնք առաջին նուիրատուութեան ժամանակ չեն մասնակցել, կամ ստորագրվել են շատ փոքր գումար. 5. Որոնել ուրիշ արդիւնքների աղբիւրներ ևս:

Յիշեալ հարցերի բարձրացնելը նոր բան չէին ագուլեցոց համար, նրանք զանազան ժամանակներում մի քանի անգամ բարձրացած և կրկին խեղդված են եղել: Բայց մեր աշխատութիւնը, իրագործելու համար այդ խնդիրները, պէտք է կատարեալ դօնքիշօթութիւն համարել. ինչ արած, Դօնքիշօթը միշտ կը մնայ ազնիւ մարդ, թէև երևակայութիւնների և ցնորքների հետ է պատերազմել.... Դեռ բոլորովին ճանաչած չը լինելով ագուլեցոց բնաւորութիւնը, մենք կարծում էինք, թէ շատ հեշտ է իրագործել, և փողերը հաւաքել տալով, մի ապահով տեղ յանձնել, բայց սխալվում էինք: Ագուլեցին չափազանց ծածկամիտ էակ է, նրա հետ խօսում ես մի հարցի վրա, որ բոլորովին հակառակ էր նրա կամքին, նա սկզբումը երբէք անհամաձայնութիւն ցոյց չի տայ, այլ կաշխատի իրան այնպէս ձևացնել, որ բոլորովին համակրում է քո մտքերը, բայց յետոյ կողմնակի կամ ուղղակի կերպով կը սկսէ քեզ ընդդիմադրութիւն գործել: Առաջին համաձայնութիւնը նա ցոյց է տալիս նրա համար միայն, որ ծանօթանայ քո դիտաւորութիւնների հետ: Այդպէս էլ եղաւ: Գլխաւոր պարոնը, Մ. Տէր-Մկրտչեանը, որի հետ շատ և շատ անգամ խորհրդակցել էինք վերոյիշեալ հարցերի վերաբերութեամբ, թէ մեր տան մէջ, թէ իրանց տան մէջ և թէ առանձին շրջաններում,—այդ պարոնը բոլորովին համաձայն էր մեզ հետ, բայց նա առաջինը եղաւ, որ քանդեց ամեն ինչ: Այդ կը տեսնէ ընթերցողը մեր յօդուածի շարունակութեան մէջ:

Խնդիրը շատ դժուարին էր: Պահանջել հին նուիրա-

վի Հայաստանում հայոց պահապան տեղական զօրք, ազգի պատիւը և կեանքը բարբարոսութեան դէմ պաշտպանելու համար։

Թիւրքիան անզօր է կատարել ինչ որ խոստացել է, թող Եւրոպան թոյլ տայ հայերին կատարել այն, ինչ որ Թիւրքաց տէրութիւնը անկարող եղաւ կատարելու։

Եթէ այս անգամ էլ, այդ տեսակ յարմար ժամանակն էլ, Կ. Պօլսի ազգային ժողովը չաշխատի հետևել մեր խորհուրդներին, չաշխատի կատարել այն երկու անհրաժեշտ գործերը, որ մենք յիշեցինք՝ տեղափոխել Հայաստանի հողի վրա ազգային ժողովը և կազմել Հայաստանում սեփական հայոց պահապան զօրք,—այն ժամանակ հայոց ազգային ժողովը արժանի կը լինի հայոց ազգի կատարեալ արհամարհանքի։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեզ հաղորդում են, որ յուլիսի 27-ին գիշերվայ ժամի 10½ իր տան դրան մօտ անյայտ չարագործները սպանել են մի հայ վաճառականին։ Այսպիսի սպանութիւններ Գանձակում շատ յաճախ են պատահում։

—

Մեզ հաղորդում են ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ որ այնտեղ թատրոնասէրները յուլիսի 1-ին հայերէն ներկայացումն են տուել բարեգործական նպատակով։ Խաղացել են «Փլատ», հեղինակութիւն Տէր-Աբրահամեանի և «Օսկան Պետրովիչը դժոխքում», հեղ. Գ. Սունդուկեանի։ Թատրոնասէրները սխալվել են և վերջին պիեսան անուանել են Ամերիկեանի հեղինակութիւն։

—

Մեզ հաղորդում են ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ, որ Թեմական տեսուչ պ. Գ. Բարխուդարեանը արդէն այցելել է այդ քաղաքը և ուսումնարանի դրութիւնը բարւոքելու համար մի քանի միջոցներ է առաջարկել։

—

Մեզ հաղորդում են ԴՈՒՇԱՑԻՑ, որ չուտով կը բացվի տեղական ծխական դպրոցը։ Դրամական միջոցների պակասութեան պատճառով այդ ուսումնարանը փակված էր։ Բագուի «Մարդասիրական» ընկերութիւնը խոստացել է ուսումնարանին տարեկան 200 րուբլ նուիրել։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր դպրանոցի հոգաբարձութիւնը կամենալով կապալով տալ դպրոցական գետիններ—1, դատարկ գետին, որ Վանքի հայոց եկեղեցոյ մօտ է և 2, նոյն գետնին կից մի այլ գետին, որ տված է Զիծիբրունին ժամանակաւորապէս—հրաւիրում է ցանկացողներին, յայտնել հոգաբարձութեանը իրանց գրաւոր պայմանները 1 առաջիկայ օգոստոսի, նոյն գետինները կապալով առնելու և նրանց վրա շինութիւն անելու։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Հին-Բայազէթ, 18 յունիսի

Ինչ որ Բայազէթի, Բագրեանդայ և Ալաշկերտի կողմերէն պիտի լսես, աղէտներ են, վայեր և ողբեր և ողորմելի նկարագրութիւններ։ Բաւական չէր 1877-րդ թուի պատերազմական հարուածը, որ ամեն գերդաստան անդամատեց և ամեն բնակութիւն արիւնով ներկեց, պերճ գերդաստաններ զրկեց իր չքեղութիւնէն և աւարաբաժին տուաւ հայի թշնամիներին ժողովրդեան բոլոր ինչքը և ստացուածքը, այլ և կրկին նուազի գաղթականութիւնը, այն անիծեալ հրէշն. ինչ բրաւ, սոսկացուց ժողովրդեանս մնացորդը, խլեց նրա ձեռքէն այն հացի պատառիկն էլ, որը որ պատերազմի ժանտախտէն մնացել էր։ Բայազէթի և իւր գաւառների հայոց նիւթականը այժմ բոլորովին վտանգուել է, ու աղքատութեան և յետին թշուառութեան յուսաբեկ կացութեան մէջ տարուբերուում են, Ալաշկերտցին գաղթականութեան հրէշային կերպարանքը դեռ նոր է նկատել, և օտար աստղերը տխուր երևալով նրան՝ սկսել է հայրենի երկինքը պարել, ինչպէս որ ուղղակի էլ երկինքն է նրա ծածկոյթը, քանզի ամենի էլ յարկ և բնակութիւն քանդուել են իսպառ, ձեռնաթափ են թէ պայազէտցին և թէ գաւառաբնակք, իւրաքանչիւրը իրենց կարևոր պէտքերից։ Դառն թշուառութիւն է տիրում ամենքի վրայ. և աղքատութիւնը ու կարօտութիւնը գոգցես շատերին մահ և գերեզման է սպառնում։ Նուաղեալ թոթով և որբ մանուկները դառնագին աղաղակով մօր գիրկը փարած՝ հաց հաց է կանչում, աղեխորով մայրիկը արտասուքով տղայի դէմքը թրջած բռնում ձեռքէն ողորմութիւն, ողորմութիւն արէք, պարոն, ասելով, խելագարի պէս շրջում է, բայց ուր են դրացի պարոնները, և ինչ է նրանց վիճակը, նա որ գաւառացին է վերջին գաղթականութենէն նոր յետ դարձած՝ ակօսները ամուլ, ամբարները դատարկ՝ խոփ և գութան և ամոլի եզներ և գոմէշներ անհետացած է գտնում ինչպէս պիտի ողորմի այդ անտուն անտէր որբերին և այրիներին։ Եւ ինչպէս կարելի է գոհ անել այդ բազմաթիւ անօգնականներին, քանի որ մէկը դեռ չը մեկնուած, միւսը իւր մերկ և բոբիկ ու անտէր ձագերը ետև առաջ շարած՝ անօթութիւնից թուլացած ծունկերով արտասուելի տեսարան է ներկայացնում, մարդը, որ մարդ է և սիրտ է կրում, թէ որ կարող է թող անշարժ մնայ Պայազէթի և իր գաւառացւոյն ողբալի տեսարանին։

Հայրենասէր հայեր. այս արտասուարժան տողերի վրայէն անտարբերութեամբ և անկարեկցութեամբ պիտի անցնէք, քաւ լիցի, հայ սրտի արդիւնքը չէ՝ այդ սառնութիւնը, և սրա համար իսկ պայազէթցին և ալաշկերտցին մի աչքը Վոսփորի ափունքը և միւսը Կովկասեան կենտրոնատեղին է ուղղել, այն որ կարողն է՝ թող ժուժէ այս տեսարանին, այսուամենայնիւ թէ որ կանխաւ կողմերս այցելող արգոյ նուիրաբաշխ պարոնները գթութեան անարժան վճռեն Պայազէթին և նրա գաւառներին, ուրեմն նոքա լաւ նկատողութեան չեն տուել՝ նրանց ներքինը այլ միայն մի երկուսի հնոտի մահուտներից և մի երկու եզներից են դատել ամեն բան, որ այս աննշան մնացորդներն էլ վերջին նուազի գաղթականութիւնը կուլ տուաւ, և մերկ մուրացիկ դարձրուց ամենքին։

Պայազէթցին և իր գաւառացին բարոյական մխիթարութիւններից էլ զուրկ են. բաւական բարեկարգ ուսումնարաններ ունէին նախապէս, բայց այժմ հետքը անգամ չէ տեսնուում։ Հայ մանկտին անուսումն և անկիրթ թափառում է հրապարակների մէջ, իր ապագային հարուած տալու և գինքը ապերջանիկ անելու կեանքով։ Հայրեր անձեռնհաս են, և ուսման փափագող տղայք գիրքեր չունեն։ Եկեղեցիներ ոչ միայն վայելչական զարդերից մերկ են՝ կապտուած և կողոպտուած այլ և կրօնական պաշտամանց պատկանեալ բոլոր սրբազան սպասներից։ Ոչ եկեղեցական մատեաններ, ոչ սուրբ պատարագի հանդերձանք և ոչ ուրիշ ինչ և է կարևոր պէտքեր ունին, զուրկ թէ հոգևոր և թէ մարմնաւոր մխիթարութեան միջոցներից։ Այսպէս է Պայազէթը և Ալաշկերտը, իսկ Բագրեանդը, ինչպէս է, նա էլ իւր շրջակայ գիւղօրէից ամայի ա-

---

տուներից իրանց ստորագրած գումարները,—այդ կը նշանակէր նրանց դէմ պատերազմ հրատարակել, կամ զրկել նրանց այն անիրաւացի արտօնութիւններից, որ դպրոցների վերաբերութեամբ գործ էին դնում։ Բայց որքան էլ դժուար լինէր, մի քանի կարևոր պատճառներ ստիպում էին օգուտ քաղել հանգամանքներից։ Յիշեալ պատճառներից մէկն այն էր, որ նուիրատուների ստորագրութիւնները և մի քանիսի տուած պարտամուրհակները բոլորովին կորցրել էին իրանց օրինական նշանակութիւնը, տասն տարուց աւելի հնացած լինելով։ Բաւական էր, որ մի նուիրատու կայքից գրգռված, չը կամենար վճարել իր ստորագրած փողի տոկոսը, այն ժամանակ բոլորը կը հետևէին նրա օրինակին։ Այդ մարդիկը, որպէս նախանձ ունեն մինը միւսին հետևել բարեգործութեան մէջ. այնպէս էլ նախանձ ունեն մինը միւսին հետևել այն բաների մէջ, որ շատ հեռու են բարի լինելուց։ Ցաւալին այն է, որ կային մարդիկ, որոնք մտքներումը դրած էին իրանց ստորագրած փողերը յետ քաշել դպրոցներից, միայն քաղաքական առիթների էին սպասում....

Յիշեալ հանգամանքները ի նկատի ունելով, որ ոմանք աղաներից, ոչ թէ գաղափարից դրդված, յանձն են առնում օժանդակել այս և այն բարեգործական նպատակին,—այլ գրգռվում են մինը միւսի նախանձից, որ միմեանցից յետ չը մնան *)—պէտք էր աշխատել վառ պահելու նրանց բարի նախանձը։ Այդ մենք արեցինք։ Եւ պէտք է բացատրել, որովհետև դրա հետ կապ ունեն մի քանի զրպարտութիւններ, որ մեզ վրա բարդեցին մեր և պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանի հետ ունեցած սերտ յարաբերութիւնների պատճառով։

Մենք հետևեալ բացատրութիւնը փակագծի մէջ ենք դնում չը շեղվելու համար մեր յօդուածի նպատակից։

Առաջին տարին, երբ մենք Ագուլիս էինք գնում, Էջմիածնով անցանք. այնտեղ Վ. Ե. Մանկունին մեզ յայտնեց, թէ ագուլեցի պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանը աղերսագիր է մատուցել Նորին Վեհափառութեան ամենայն հայոց կաթողիկոսին և թոյլտւութիւն է խնդրել Ագուլիսում մի եկեղեցի շինելու, և աւելացրուց, թէ իրանք ուշացնում են հրաման տալը և կը ցանկանային, որ մի ուրիշ բարեգործական նպատակի համար գործ դրվէր այն գումարը, որ պիտի ծախսվէր եկեղեցու վրա։ Նորին սրբազնութիւնը մեզ յանձնեց աշխատել և համոզել պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանին, թողնել եկեղեցու շինութիւնը, եթէ կարելի էր, այն գումարը Ագուլիսի դպրոցներին ընծայվէր։ Այդ յանձնարարութիւնը առիթ եղաւ Ագուլիս հասնելուց յետոյ մեր և պ. Բ. Տէր-Միքէլեանի մէջ եղած յարաբերութիւններին, որոնք հետզհետէ բարեկամական ձև ստացան։ Թէև ինձ չը յաջողվեցաւ խորտակել ամուր նախապաշարմունքը և արգելել եկեղեցու շինութիւնը, որի կառուցումը յառաջ էր եկել մի ուխտադրութիւնից,—բայց ես կարողացայ պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանից հաստատ խոստումն առնել, որ մի նշանաւոր գումար ևս կը նուիրէ Ագուլիսի դպրոցներին։ Այդ բանը գլխաւորապէս պատճառ եղաւ, որ բարձրացաւ վերոյիշեալ հարցը, թէ պէտք է հաւաքել հին նուիրատուների մօտ մնացած դպրոցական փողերը։ Որովհետև, պ. Բ. Տէր-Միքայէլեանը շատ իրաւացի կերպով ասում էր, թէ ինքը իր մտադրած գումարը (որ 10,000 րուբլուց պակաս չի պիտի լինէր) պատրաստ է նաղդ տալ, միայն այն պայմանով, եթէ բոլոր հին նուիրատուները, որոնք կարողութիւն ունեն միանգամից վճարելու, նոյնպէս կը տային իրանց մօտ գտնված դպրոցական փողերը. *)։ Մի այսպիսի առաջարկութիւն, ի հարկ է, հաճելի չէր կարող լինել հին նուիրատուներին, որոնք աւելի պարտաւորվում էին իրանց 12 տարի առաջ ստորագրած և անվճար թողած գումարները հաստուցանել։ Այս պատճառով նրանք ամեն տեսակ կողմնակի հնարներ գործ դրեցին, որ խափանին պարոնի գլխաւորութիւնը։ Կարծես, նրանք ասում լինէին. «ոչ քո տուածը կուզենք և ոչ էլ դու համարձակվիր մեզանից փող պահանջելու»...։

Բայց պ. Տէր-Միքայէլեանը աւելի ծայրայեղութեան հասցրուց. նա բերնից թռցրուց մի անզգոյշ խօսք, ասելով, եթէ հին նուիրատուները չը ցականան տալ իրանց մօտ գտնված դպրոցական փողերը, ինքը պատրաստ է բոլորը (30,000 րուբլի) միանգամով վճարել, եթէ թոյլ կը տային դպրոցները կոչել Տէր-Միքայէլեանց անունով։ Այդ, ի հարկ է, անիրագործելի էր, որովհետև ոչ մի ագուլեցի չէր ցանկանայ, որ դպրոցները նրանց անունով կոչվէին, բայց յիշեալ խօսքը բարի նախանձ գրգռելու համար բաւական զօրաւոր շարժառիթ էր։

Վերջապէս, վերոյիշեալ խնդիրները քաշքշվում էին մինչև ներկայ տարվայ մարտ ամսի վերջը, երբ կազմեցաւ ընդհանուր ժողով, միմիայն այն նպատակով, որ մտածեն, թէ ինչ եղանակով կարելի էր ապահովացնել դպրոցների նիւթական դրութիւնը։

Նոյն ժողովում գտնվում էին Ագուլիսի առաջաւոր մարդիկը, դպրոցների նուիրատուները, բարերարները, «հիմնադիրները» և այլն. նոյն ժողովում ներկայացանք և մենք *)։ Նախ քան բուն խնդրի մէջ մտնելը, մենք հարկաւոր ենք համարում մի փոքրիկ գաղափար տալ ընթերցողին, թէ որպէս են կազմվում Ագուլիսում ժողովները կամ ինչ եղանակով են վճռվում հարցերը։ Ով որ տեսել է ջհուդի սինագոգայ, կարող է ճիշտ գաղափար ունենալ այսպիսի ժողովների մասին։ Խօսում են աղաները միայն, ամեն աղայ խօսում է առանց խօսք խնդրելու. մէկը միւսին ընդհատում է առանց թոյլ տալու, որ խօսքը վերջացնէ. ժողովին ոչ ոք չէ նախագահում կարգ պահպանելու համար, աղաներից որը իրան նախապատիւ է համարում, ամենից շատ է խօսում այլ և խրոխտանում է լռեցնել մի ուրիշ իրանից ստոր համարվածին, թէև նրա խօսքը շատ իրաւացի լինէր։ Բաբելոնեան խառնակութիւնը հասնում է վերին աստիճանի անկարգութեան։ Ահա մի այսպիսի ժողովում մենք դժբախտութիւն ունեցանք ներկայ գտնուելու։

Ժողովի բուն նպատակը, որպէս վերևում յիշեցինք, էր մտածել դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու մասին, իսկ այդ միտքը մնաց որպէս երկրորդական հարց, որովհետև ձեռնտու չէր պատուելի նուիրատուներին.... Ան հինգ խնդիրները, *) որ առաջուց փոքր ի շատէ մշակված էին դպրոցների գոյութիւնը ապահովելու համար, ամենևին չը յիշվեցան։ Առհասարակ մեր հայերի մէջ, երբ կամենում են մի օգտաւէտ խնդիր քաղաքավարութեամբ խափանել, մէջ են գցում ուրիշ երկրորդական, և շատ անգամ անիրագործելի խնդիրներ գործը խառնելու համար։ Այսպէս էլ եղաւ։ Բարձրացրին այնպիսի հարցեր, որ կամ բոլորովին աւելորդ էին, և կամ դեռ վաղ էր նրանց վրա ուշադրութիւն դարձնել։ Մենք առաջ կը բերենք այն հարցերի երկուսը միայն, որ վիճաբանութեան առարկայ դարձան մեր և երկու աղաների մէջ և որի պատճառով մեզ մեղադրեցին, թէ «անպատուեցինք և ոչնչացրինք նախ երիտասարդութիւնը (??) և ապա պատուելի հիմնադիրներին («Մեղու» 34 համ.) կամ թէ, «նախատինք և խռովութիւն ներս թափեցինք այդտեղ» («Մեղու» 47 համ.)։ Այս խօսքերի գրողները այն աստիճան ստրկահոգի արարածներ են, որ նրանց աչքում յանդգնութիւն է թւում, երբ մի վարժապետ իրան թոյլ է տալիս հակառակել, վիճել երկու աղաների հետ, որոնց առջևը պէտք էր միշտ լուռ մնալ.... Ահա եղելութիւնը։

Մենք հարկաւոր համարեցինք մէջ բերել վիճաբանութեան առարկայ դարձած երկու խնդիրները, ոչ թէ մեզ արդարացնելու մտքով, այլ դրանք հետաքրքիր են այն կողմից, որ կապ ունեն Ագուլիսի դպրոցների ցաւալի պատմութեան և նրանց մէջ կատարվող անընդհատ երկպառակութիւնների հետ։

Խնդիրները հետևեալներն էին. 1. որոշել դպրոցների նպատակը, 2. նոյն նպատակի համեմատ կազմել դպրոցների պրօգրամմա։

Ցաւում ենք, որ այս երկու հարցերն ևս այնպիսի փափուկ հարցեր են, որ չը պիտի կարողանանք մեր այս յօդուածում տեղի ունեցած բոլոր վիճաբանութիւնները երևան հանել։ Բայց մէջ կը բերենք, որքան կարելի է։ Հարցերը բարձրացողները պ. Հայրապետ Արասխանեանցն և պ. Մարտիրոս Տէր-Մկրտչեանցն էին։

Պարոն Հայրապետ Արասխանեանցն առաջար-

---

*) Օրինակներ շատ են եղել. մի աղայ շինեց մի օտարազգի եկեղեցի, իսկ մի ուրիշ աղայ նրա հակառակ նորոգեց Թուրքերի մզկիթները, և դրանով չը բաւականանալով, շինեց մի հայոց եկեղեցի ևս։ Մի աղայ մի ամբողջ տուն տասն տարի ժամանակով անվարձ տուեց, որ նրա մէջ պահվի մի օտարազգի դպրոց, իսկ մի ուրիշ աղայ նրա հակառակ ամեն տարի նուիրում էր 500 րուբլ մի օտարազգի դպրոցի։

*) Պ. Տէր-Միքայէլեանի պահանջը իրաւացի էր այն կողմից, որ մինչև այսօր մի քանի նուիրատուների, մանաւորապէս վճարված գումարները ծախսվել և ոչնչացել էին։ Նա պահանջում էր, որ բոլորը միասին տային (բացի կարողութիւն չունեցողներից) որ մի ամբողջ դրամագլուխ կազմվէր, և մի ապահով տեղում շահեցնվէր։

*) Մեզ մեղադրում են, թէ ինչու գնացինք այնտեղ, երբ հրաւիրված չէինք (տես «Մեղու» 34 համար)։ Մենք ոչ ոքի հրաւիրելուն կարօտութիւն չունէինք, որովհետև ժողովի ինիցիատիւը տուողը և ժողովը գումարող գլխաւոր գործիչներից մէկն էլ մենք էինք։ Եւ ինչ գիտէք, որ մեզ հրաւիրել չէին...։

*) 1. Պահանջել հին նուիրատուների ստորագրած դպրոցական փողերը. 2, ով չի կարող միանգամից վճարել, նրան ժամանակ տալ փոքր առ փոքր հատուցանելու, 3, ով բոլորովին անկարող է, թողնել, մինչև նրա բախտը կը վերադառնար, 4. գտնել նոր նուիրատուներ նոր հարստացած պարոններից, 5. որոնել ուրիշ արդիւնքների աղբիւրներ,—ահա այն հարցերի համառօտութիւնը։

ւերակաց կենդրոնում նստած՝ իւր անցեալ փառքը, և սուրբ Յովհաննու փառայիշատակ վանուց այն հրաշագեղ դրախտի՝ Նսեմ և տխուր աւերակներն է ողբում, որը որ այժմ անմնակ անապատի երևոյթ է հագել, որի աստուածաբնակ սրբարանը անների չարութեամբ պղծուել է և հիմնայատակ եղել է բարբարոս քիւրդերից, և սեղանին վրայ վեց հայ-անձինք ոչխարի պէս մորթել են զենի սպանելուց բերանների մէջ ապականել են, նախապէս առականքնին կտրած՝ և բերաննուն մէջ դրած լինելով, և այժմ էլ սոյն օրինակ բարբարոսների ընկեր և դրացի ենք, բայց ազգութեան հանդերձեալ ապագայի համար այս սարսափելի խաչերը կրում ենք:

Ջմյն տուր, պ. խմբագիր, և կարեկցութեան հրաւիրէ ռուսահայ մանաւանդ Տփխիսաբնակ եղբայրները, որ պայազէթցի և ալաշկերտցի թշուառ և քաղցեալ եղբայրներուն օգնեն, թող մարդասիրական ընկերութեանց գումարները՝ բարոյական—ուսումնական կեանքը ոգևորելէն յառաջ, մեր ժողովրդեան մահամերձ կեանքը գերեզմանէն փրկելու չը խնայուին, մանաւանդ՝ եթէ իկտիրու եկեղեցին իբր չը կողոպտուած նուէրներու է արժանանում ափխիսաբնակ մեծանուն յարգելիներից, մի կեղծաւոր, խաբեբայ և բոլոր վաղարշկերտցի թշուառ գաղթականները կողոպտող քահանայի չողոքորթութեանց միջոցաւ, ուրեմն թող նրանց [illegible]

(46 ստորագրութիւններ)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԷՑ

ԿԷՕԼՆ, 4/16 յուլիսի: «Kölnische Zeitúng» լրագիրը հաղորդում է որ Ստոլիպին շոգենաւով կուղևորվի:

ԲՈՒՐԳԱՍ, 4/16 յուլիսի: Սպասում են որ ռուսաց զօրքերը օգոստոսի սկզբում բոլորովին կը դատարկեն արևելեան Րումէլիան: Բազարջիկի շրջականերից հաղորդում են Եամբօլի, որ այնտեղ մահմետականների կողմից ապստամբական շարժումներ են նկատում: Բուչուկի և Վառնայի մէջ հեռագրական յարաբերութիւնը կտրված է: Բօլգարական զօրքերը առաջ խաղացին դէպի Բազարջ:

ՎԵՐՍԱՅԼ, 4/16 յուլիսի: Պատգամաւորների ժողովը քուէարկեց պատերազմական մինիստրութեան բիւդժէտը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յուլիսի: «Новое Время» լրագրին Սօֆիայից հեռագրում են յուլիսի 3-ին, որ յունիսի 28-ի նախընթաց գիշերը թիւրքերը յարձակեցան Օսմանբազարի սանջակում գտնված բօլգարական դրուժինայի (զօրքեր) և գիւղերի վրա. յարձակմունքը յաջողութեամբ յետ մղվեցաւ, կռիւը սարսափելի էր: Այնտեղ ուղարկված է ինը դրուժինաներ և երկու էսկադրօն:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 5/17 յուլիսի: Յուլիսի 2-ին կայացած դռնփակ նիստում Հայոց ազգային ժողովը վճռեց անմիջապէս դիմել մեծ պետութիւնների արտաքին գործերի մինիստրներին, պաշտօնապէս բողոքելով, որ արգելվի Րումէլիայի մուսուլմաններին Հայաստան գաղ- [illegible]

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 յուլիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր., երկրորդ 95 ր., երրորդ 94 ր., 87 կ., չորրորդ 94 ր. 87 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 231 ր. 25 կ., երկրորդ 232 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 75 կ., երկրորդ 92 ր. 77 կ., ոսկի 8 ր. 8 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24, 56 պէնս. ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 210 մարկ, Փարիզի վրա 259 ֆր. 75 սանտիմ: Տրամադրութիւնը առաջ թոյլ էր յետոյ ամուր:

ՎԵՐՍԱՅԼ, 5/17 յուլիսի: Պատգամաւորների ժողովը քննեց Ֆէրրիի օրէնքի այն ծրագիրը, որը ձգտում է բարձրագոյն ուսման շրջանից հեռացնել հոգևոր տարրերը, և ընդունեց օրէնքի այդ ծրագրի անհրաժեշտութիւնը:

ԼՕՆԴՕՆ, 6/18 յուլիսի: Կապի գաղթականութենից հաղորդում են, որ պատերազմը նոր ոյժ ստանալով, ֆորտ Նապօլէօնից պաշտպանութիւն և խաղաղութիւն առաջարկելու ժամանակ, համաձայնութեան ապացոյց պահանջեցին. անգլիական զօրքերի յարձակմունքները դադարած են: Առաջարկութեան պատասխանը պէտք է յանձնել լորդ Չէլմֆօրդին. բացի այս կանխապէս պէտք է խօսել հաշտութեան պայմանների մասին:

ԲԷԼԳՐԱԴ, 6/18 յուլիսի: Մինիստր Միլօկովիչ հրաժարականի խնդիրք ներկայացրեց:

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ, 6/18 յուլիսի: Կարլ-իշխանը ընդունեց հրաժարականի խնդիրը:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 6/18 յուլիսի: Հաւաստացնում են, որ Խէյրէդդին փաշան հրաժարական է տուել, և կը մնայ այնտեղ, որպէս զի եթէ հարկը ստիպի՝ նա յանձն առնի նոր միատեսակ մինիստրութիւն կազմել, և այդ այն ժամանակ, երբ սուլթանը յանձն կառնի թագաւորել առանց իշխելու կամ կառավարելու: Ասում են, որ նրա ժամանակաւոր յաջորդը Կադր է նշանակվում:

ՍՕՖԻԱ, 6/18 յուլիսի: Երէկ կազմվեցաւ նոր մինիստրութիւնը. ներքին գործերի մինիստր նշանակվեցաւ Բուրմօվ, ֆինանսներինը Պաչէվիչ, պատերազմականը Պարէնսօվ և արդարադատութեանը Գրէկօվ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յուլիսի: «Правит. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդում է, որ կոմս Իգնատիեւ տևողական բացակայութեան ժամանակ նիժեգորոդեան գեներալ նահանգապետ է նշանակված: Ժամանակաւորապէս արձակուրդ են առել Շուվալօվ և Ուբրի դեսպանները խուրքանչիւրը 2 ամիս ժամանակով, Նօվիկօվ 3 ամիս ժամանակով, իսկ Իսկուլը 29 օր ժամանակով: Հրամայված է Մարկ Տրաքէնի Ֆօսկարէնիին իտալական հիւպատոս ընդունել: Թիֆլիսում գնդապետ իշխան Դաւիթ Սումբատօվ Թիֆլիսի նահանգական ազնուականութեան ներկայացուցիչ է նշանակված:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յուլիսի: «Прав. Вѣстн.» լրագրում տպված է հետևեալ հեռագիրը Նիժնի-Նօվգօրօդից, յուլիսի 7-ից. այրվեցաւ խանութների մի ամբողջ շարք, նոյնպէս բաւական վնասվեց կրակից թէյի խանութների շարքը: Խանութներից մնում այրվող նիւթերի ձայթիւն եղաւ: Հրդեհից վնասվեցան և սպանվեցան 17 մարդ: Գտնվեցան այրված դիակներ:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 8 յուլիսի: Հիւանդացած Խէյրէդդին փաշայի փոխանակ մինիստրների խորհրդի նախագահ նշանակվեցաւ Ջէվդէդ-փաշա:

ԿՐՕՆՇՏԱԴ, 9 յուլիսի: «Սվէտլանա» շոգենաւը ուղևորվելով դէպի Կրօնշտադ դիպաւ մի քարի: Երէկ նաւը յետ է բերված դէպի Նաւահանգիստ, որտեղ նրան կարկատում են:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յուլիսի: Այսօր հասան այստեղ Օրլօվ դեսպանը և կոմս Իգնատիեւ:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 9 յուլիսի: Մեծ-վէզիրութեան ճգնաժամը վերջացաւ: Սուլթանը ընդունեց Խէյրէդդին փաշայի առաջարկած պրօգրամը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 յուլիսի: Վաղը առաւօտեան կը հասնի այստեղ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յուլիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր., երկրորդ 95 ր., երրորդ 94 ր. 37 կ., չորրորդ 94 ր. 75 կ., ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսակը արժէ 231 ր. 50 կ., երկրորդ 231 ր. 75 կ., արևելեան առաջին 92 ր. 75 կ., երկրորդ 91 ր. 75 կ., ոսկի 8 րուբլ: Տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր-Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

կում էր, թէ դպրոցների կազմակերպութեանը պէտք է այնպիսի ձև տալ, որ աշակերտները աւարտելուց յետոյ կարողանային ուղղակի մտնել բէալական գիմնազիայի չորրորդ դասատունը: (Այդ խօսքերը բաւական հաճոյական էին մի քանի հարուստների, որոնք իրանց որդիքը ռուսաց դպրոցներն են տալիս և նախապատրաստելու համար մեծ ծախսեր են անում:) Մենք հակառակեցինք պարոնին, պատասխանելով, թէ դա բոլորովին անիրագործելի է, որովհետև գիմնազիայի այս և և այն դասատան համար աշակերտ պատրաստելու համար պէտք է, որ բոլոր առարկաները ռուսաց լեզուով դաս տրուէին (պարոնի պահանջն էլ հէնց այդ էր, տասն տարուց աւելի է, որ այդ հարցի մասին վիճում է նա) Բայց անկարելի է, որովհետև ոչ ընտանիքի մէջ և ոչ դըրսում ոչ մի ռուսաց բառ չը լսած զօկի երեխային առարկաներ դաս տալ իրան անհասկանալի լեզուով,—դա մանկավարժական կէտից ևս սխալ կը լինէր: Մանաւանդ զօկերի երեխաների համար նոյն իսկ մայրենի գրական լեզուն համարեա թէ մի օտար լեզու է, ուր մնայ ռուսերէնը: Եւ աւելացրինք, թէ Ագուլիսի դպրոցները, որպէս վեհափառ կաթողիկոսի անմիջական իրաւասութեան ներքոյ գտնուող հոգևոր դպրոցներ, պէտք է իրանց պրօգրաման յարմարացնեն մեր միջնակարգ կամ թեմական դպրոցների պրօգրամային, և ով որ ցանկանում է, որ իր որդին այստեղ աւարտելուց յետոյ գիմնազիայ մտնէր, կարող է առանձին կերպով պատրաստել տալ:

Իսկ այդ հարցը նիւթական կողմից նոյնպէս անիրագործելի է, որովհետև ագուլիսի դպրոցները այնքան դրամական միջոցներ չունեն, որ կարողանան մի պրօգիմնազիայի չափ ընդարձակել ուսման կուրսերը:

Մենք ի հարկէ աւելի լաւ կանէինք, եթէ ուշադրութիւն չը դարձնէինք պ. Հ. Արասխանեանցի խօսքերի վրա, բայց շատ բան լսած լինելով այդ մարդու մասին, որ նա սկսեալ պ. Ռուբէն Ջալալեանցի օրերից, միշտ պահանջել է, որ դպրոցներում ռուսաց լեզուով դաս տրվէին առարկաները և միշտ այդ մասին անբաւականութիւններ է ունեցել վաղեմի ուսուցիչների հետ,—մտածեցինք պարոնի գլխից դուրս բերել իր տարապայման իդէֆիքսը:

Իսկ գալով պրօգրամային և նրա կազմելուն, մենք ասեցինք, թէ դա ձեր գործը չէ, այլ պէտք է թողնել ապագայ տեսչին, որ իր ուսուցչական խմբի հետ կազմէ, յարմարացնելով դպրոցների դրութեանը և տեղային պահանջներին: (Պարոն Մ. Տէր-Մկրտչեանը մեր խօսքերը այնպէս բացատրեց ժողովին, իբր թէ մենք ասեցինք, դուք բոլորդ յիմարներ էք.—«տեսաք, մեզ ամենիս իշացրուց»… ընդմիջեց նա:) Մենք ուշադրութիւն չը դարձնելով, շարունակեցինք, թէ այժմ վաղ է մտածել պրօգրամայի վրա, քանի որ դպրոցների նիւթական միջոցները դեռ յայտնի չեն, որովհետև դրամական միջոցների ընդարձակութիւնից կախումն ունի և պրօգրամայի ընդարձակութիւնը, երբ մէջտեղում փող չը կայ, երբ փողի քանակութիւնը դեռ յայտնի չէ, ինչպէս կարելի է նոր պրօգրամայ կազմել *):

Այս խօսքերով մեր նպատակն այն էր, որ ժողովի գլխաւոր ուշադրութիւնը դարձնենք դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու միջոցների վրա մտածելու, թէ բաւական փող լինելուց յետոյ, միւս բոլոր բաները իրանց կարգով կը կանոնաւորվեն: Բայց որովհետև մեր վերջին խօսքերը ուղղած էին պ. Մարտիրոս Տէր-Մկրտչեանին, նա վիրաւորվեցաւ, որովհետև նա էր յանձն առել մի քանի պարոնների հետ, որոնք իրանց անունն անգամ սխալներով են ստորագրում, նոր պրօգրամայ կազմել *)

Հիմայ դատեցէք, խօսողը կամ վիճողը ինչով է մեղաւոր, որ այդ մարդիկը այն աստիճան վարակված են փառասիրութեամբ, և այն աստիճան սովորել են միշտ «այո» լսել իրանց ամեն մի սխալ ասածների դէմ, որ բոլորովին կատաղում են, երբ լսում են մի հակառակ խօսք: Նրանք չեն կարողանում համբերել, երբ նրանց երեսին ասում ես, «դուք սխալվում էք». կամ «դա ձեր գործը չէ».—նրանք այդ խօսքերը ընդունում են մի և նոյն նշանակութեամբ, որպէս թէ ասէիր. «դու տգէտ ես, դու յիմար ես»

Բայց ոչ, բանի մէջ ուրիշ բան կար… պէտք է բացատրել:

Ժողովի գլխաւոր նպատակը, որպէս վերևում յիշեցի, էր մտածել դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու միջոցների վրա: Դրա մէջ մըտնում էին և այն հարցերը, որ պէտք էր հաւաքել հին նուիրատուների ստորագրած դպրոցական գումարները և նոր ստորագրութիւն ևս բաց անել: Որպէս զի դրանց և ոչ մէկը չը յաջողվէր, հարկաւոր էր գործի մէջ մի հանգոյց գցել, կամ որպէս ասում են, մէջ տեղում երկպառակութեան խնձոր գլորել:—Եւ յարուցին պրօգրամայի խնդիրը: Ի՞նչու: Նպատակը շատ պարզ էր: Փող չը տալու համար պէտք էր մի այնպիսի բան մտածել, որ չասէին, թէ դու անազնիւ մարդ ես, քո ստորագրութիւնը չես յարգում, քո խոստացած գումարը չես տալիս…: Նուիրատուները, կամ ինչպէս իրանց կոչում են՝ դպրոցների «հիմնադիրները», գլխաւորապէս ագուլեցոց հարուստ աղայներն են, որոնք իրանց ստորագրած փողերը իրանց մօտ պահելով, գործ են դնում դպրոցների վերաբերութեամբ ամեն բան, ինչ որ ցանկանում են: Հիմայ, որ հարց էր բարձրացել փողերը նրանցից պահանջելու, հարկաւոր էր մի բան սարքել որ ամեն մի նուիրատու առիթ ունենար ասելու. «ինչու եմ տալիս, փողը, ինչ նպատակի համար, ես ցանկանում եմ, որ իմ որդիքս այստեղ պատրաստվելով, գիմնազիայ մտնէին, բայց քանի որ մեր դպրոցներից այդ յուսալ չէ կարելի, էլ ինչու եմ կորցնում փողերս: Ուրեմն փոխեցէք դպրոցների պրօգրաման, և նրանց այնպիսի ձև տուեցէք, որ իմ նպատակիս յարմար լինէ, այն ժամանակ ես էլ փող կը տամ…»:

(Եթէ պրօգրաման նրանց նպատակների համեմատ փոխվելու լինէր, այն ժամանակ մի ուրիշ բան կը հնարէին ասելու:)

Այդ կռիւը Ագուլիսի հարուստների և աղքատ դասի մէջ մի հին կռիւ է. առաջինները միշտ պահանջել են, որ դպրոցները ծառայեցնէին իրանց նպատակներին. քանի՜ քանի՜ անգամ հարց է բարձրացել, որ հայոց լեզուն միայն նախակրթարաններում լինի, իսկ բարձր դասատներից պէտք է սկսվեն առարկաները ռուսաց լեզուով, որ նրանց որդիքը վարժվելով, կարողանան ռուսաց դպրոցներ մտնել: Զարմանալին այն է, որ այդ բոլոր նուիրատուների վճարի տարեկան տօկոսը, որպէս սկզբում ցոյց տուեցինք, համնում է 1200 րուբլու, իսկ դրանք հարստահարում են ժողովրդի իրաւունքները, որոնց դպրոցներին հասցրած՞ արդիւնքի գումարը համնում է 3000 րուբլու:

Մենք ցաւում ենք, որ նոյն ժողովում յարուցին մի ուրիշ, աւելի մարդասիրական հարց ևս, այն է թէ պէտք է սահմանափակել աղքատների որդիների դպրոց մտնելը, և դրա համար մտածեցին աշակերտների թոշակները աւելացնել, որ միջոց չը տրվի աղքատ ծնողներին իրանց որդիքը ուսումնարան տալու: Որովհետև, մտածում էին, թէ աղքատ աշակերտների բազմութիւնը արգելք է լինում հարուստների որդիներին լաւ սովորելու…: Այդ հարցը բարձրացրուց պ. Մարտիրոս Տէր-Մըկրտչեանը, և որովհետև մենք նրան հակառակեցինք, ժողովն արձակվելուց յետոյ նա մի քանի մարդկանց մօտ ասաց մեզ. «դուք շատ միամիտ էք երևում ինձ. մեզ ինչ օգուտ աղքատների երեխաներով լեցնել մեր դպրոցները, մեզ մեր որդիքն են պէտք գալու»… *):

Այս բոլորը նկարագրելու պատճառն այն էր, որ ցոյց տանք, որ այսպիսի խառն ի խուռն և անտեղի խնդիրներ մէջ գցելով, ժողովի բուն նպատակը մէջ տեղում խեղդվեցաւ: Մի մարդ միայն հասաւ իր նպատակին, և դա էր պ. Մարտիրոս Տէր-Մկրտչեանցը….:

Դա առանց ժողովի կամքը կամ հաճութիւնը խնդրելու, առաջարկեց իր փեսաներից և մօտ ազգականներից վեց հոգի, որ մասնաժողով կազմվի, իսկ ինքը ընդունեց նոյն մասնաժողովի նախագահութիւնը, առանց ոչ ոքից ընտրված լինելու: Մասնաժողովի գործը պէտք է լինէր մշակել այն բոլոր հարցերը, ինչ որ առաջարկվեցան նոյն ընդհանուր ժողովի մէջ, որոնց շարքում վերջին տեղն էր բռնում և դպրոցների նիւթական դրութիւնը ապահովելու խնդիրը: Թէ ինչ չլինեց մասնաժողովը, և որքան արդարացրուց ժողովրդի ցանկութիւնները,—այդ կը տեսնէ ընթերցողը մեր յօդուածի երրորդ գլխի մէջ:

(Կը շարունակվի)

*) Ագուլիսի դպրոցները խսկապէս ունեն պրօգրամայ, որ անցեալ տարի հայր Սուքէնեանցի տեսչութեան ժամանակ կազմվեցաւ ուսուցչական խմբի խորհրդով, միայն այս տարի երրորդ դասատուն բացվելով, պէտք էր մի քանի փոփոխութիւններ անել նոյն պրօգրամայի մէջ: Բայց ագուլեցոց վաղեմի սովորութիւնն է միշտ օդէղէն ամրոցներ կառուցանել…և թղթի վրա ընդարձակ պրօգրամաներ կազմել տալով, մտածել, թէ դրանով կարող են ունենալ բարձր ուսումնարաններ: Մի բաւական ընդարձակ պրօգրամայ նրանք կազմել են տուել պ. Բարխուդարեանցին, որ մինչև այսօր մնացել է անգործադրելի, որովհետև փող չեն ունեցել, որ նրա համեմատ վարժապետներ վարձէին կամ դասատներ բաց անէին:

*) Այդ պարոնները, որպէս յետոյ լսեցինք, գրել էին Թիֆլիս մի ագուլեցի վաճառականի. որ մի պրօգրամայ առնէ և ուղարկէ… կարծես, դա էլ մի տեսակ մթերք էր, որ վաճառում են:

*) Ճշմարտութիւնը պահանջում է խոստովանվել, որ պ. Հայրապետ Արասխանեանցը (թէ և մենք սաստիկ հակակրութիւն ունենք դէպի այդ պարոնը) բայց առաջարկեց մի շատ մարդասիրական հարց, ասելով, որ իւրաքանչիւր եկեղեցու մօտ բացվեն առանձին ծխական դպրոցներ աղքատների համար, քանի որ Ագուլիսի մեծ դպրոցներում նրանց ընդունելու հնարները դժուարանում են:

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՄԻՒՔԱՅԷԼԵԱՆ ԿԱՄՈՒՐՋԻ մօտ Զուբալովի տան մէջ գտնուած Ն. Ա. ԴՈՄԱՐԱՅԿՈՒ «ՊԱՐՏԱՄՈՒՐՀԱԿՆԵՐԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ» գրաւով և պարտամուրհակով ՓՈՂ է տալիս, գընում է առևտրական ՊԱՐՏԱԹՂԹԵՐ, ծախում է ներքին փոխառութեան ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ վճարը մաս մաս ստանալով, կատարում է զանազան ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Մի և նոյն տեղը գտնվում է «ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԵԼՈՒ ԵՒ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ,» որտեղ կարելի է տեղեկութիւններ ստանալ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՔՐԷԱԿԱՆ և ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ գործերի մասին։ Գրասենեակը ընդունում է քաղաքային գործերի կատարումն իր ծախսերով, քրէական գործերի պաշտպանութիւն և ամեն տեսակ ԳՐԱՒՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՏԱՐՈՒՄՆ։ Ի նկատի ունելով «ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՆԵՐԻ» ունեցած չափազանց ՇԱՏ աշխատանքները ցանկացողները հրաւիրվում են ԸՆԿԵՐԱՆԱԼ։ Ցանկացողները պէտք է յայտնեն մինչև յուլիսի 1-ը։ 5—5

Въ виду предполагаемыхъ при изданіи финансовыхъ затрудненій, редакція газеты „**Трудъ**“ открытіе своихъ дѣйствій, равно какъ право подписчиковъ получать газету, переноситъ съ 1-го сего іюля на неопредѣленное время, не позже впрочемъ начала января будущаго 1880 г. По состоявшимся взносамъ редакція готова немедлено расплачиваться (съ тѣми изъ подписчиковъ, кои отсрочкою изданія почему-либо недовольны.) Подписка по прежнему открыта въ Тифлисской Центральной Книжной Торговлѣ Адресъ редактора, изъ неоднократныхъ заявленій мѣстной печати, уже извѣстенъ: Сололаки, Вознесенская ул. д. М. Галустова, № 110.—

Редакторъ-Издатель: *Г. Теръ-Меликсетовъ.*

Աչքի առաջ ունենալով ենթադրելի ահագին ծախսերը, «Աշխատանք» լրագրի խմբագրութիւնը իր լրագրի հրատարակութիւնը, ինչպէս նաև իր բաժանորդների լրագիր ստանալու իրաւունքը, յետաձգում է, օրէնքից նրան տուած տարեկան ժամանակամիջոցի հիման վրա, մինչ անորոշ ժամանակ, ոչ ուշ միայն թէ քան մինչ առաջիկայ 1880 թւի յունվար ամիսը։ Այդպիսի յետաձգութենից անբաւական բաժանորդները կարող են իրանց տուած տարեկան վճարները խնդրել և առանց յետաձգութեան յետ ստանալ խմբագրութենից։ Ստորագրութիւնն ընդունվում է, ինչպէս էլ առաջ, Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում։ Խմբագրի հասցէն. Սօլօլակ, Վազնէսէնսկի (Համբարձման) փողոց. տուն Մ. Գալուստեանի, № 110.

Խմբագիր-Հրատարակող Գ. Տէր-Մելքիսեդեկեանց.

Երևանեան հրապարակի վրա ԹԱՄԱՄՇԵՎԻ կարավանսարայի դէմուդէմ № 11. տան վերի յարկում վարձով տրվում է մէկ ԴԱՀԼԻՃ ծառայով, լաւ կարասիքով և առաւօտ-երեկոյ սամօվարով. դահլիճը մի բալկօն ունի իր առաջ։ Գինն է ամսական 40 րուբլ։ Բացի դահլիճը մի և նոյն տանը վարձով տրվում են նոյնպէս առանձին ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ կարասիքով, ծառայով, սամօվարով և լուսաւորութենով. այդ սենեակները ամսական արժեն 25, 20 և 15 րուբլ։ Այդ սենեակներում կարելի է նոյնպէս ընկերով բնակվել։ Հարցնել մի և նոյն տան դրան առաջ միրգ ծախող ՅԱԿՈՎԲԻՆ։

ՋԱՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ «ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ» ստացել է

1 Սրուանձտեանց-ԹՈՐՈՍ ԱՂԲԱՐ 1 ր. 25 կ.
2 Ս. Մանդինեանց-ԿՐՕՆՔ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ 1 ր. —
3 Բժիշկ Ա. Բաբայեանց ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ 1 ր. —
4 Ա. Բահաթրեանց-ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ — 25 կ.
5 Երկաթէ ԴԻՄԱԿՈՎ ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԱԻԵՏԻՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ 1 ր. —
6 Յ. Շիշմանեանի-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ Ա. 1 ր. 15 կ.
7 Փարոս 1879 — — — — թ. 1 ր. —

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆԸ լուր է հասնում, որ Թիֆլիսում գտնված դատարկ հողերի ՏԷՐԵՐԸ, ինչպէս իշխ. Թումանով, Երիստով, Դաբայեճներ, Մելիկով և այլ մանրացնում են իրանց հողերը և ԾԱԽՈՒՄ ԵՆ առանց պլան կազմելու և նրան քաղաքային վարչութեանը ներկայացնելու ՉԱԿԱՌԱԿ քաղաքային բարեկարգութեան ժամանակաւոր ԿԱՆՕՆՆԵՐԻ 16 յօդուածի և շինութիւնների կանոնադրութեան 307 յօդուածի։ Այդպիսի հողերի տէրերը հրաւիրում են ծախելուց առաջ ներկայացնել քաղաքային վարչութեանը հողերը մանրացնելու նախագծերը, իսկ գնողներին յայտնվում է, որ քաղաքային վարչութիւնը թոյլ չի տայ որ և է շինութիւն անել այն հողերի վրա, որոնց տէրերը չեն կատարել վերոյիշեալ պահանջը։ Վերոյիշեալ նախագծերը կազմելու համար, քաղաքային վարչութիւնը ամեն կերպ կօգնի։

2—3

ԵՕԹԵՐՈՐԴ ԴԱՍԱՏԱՆ մի գիմնազիստ գիմնազիական ԿՈՒՐՍԻ համեմատ ԴԱՍԵՐ է փնտռում ԿԵՐԱԿՈՒՐԻ ԵՒ ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ համար, կամ չափաւոր ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԹԵԱՄԲ։ Կարող է նոյնպէս ՀԱՅՈՑ լեզուի դասեր տալ։ Հասցէն կարելի է թողնել ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ, ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԴԱՐԲԻՆՑՈՒՄ։

4—5

Հարկաւոր է մի հայ ՎԱՐԺՈՒՀԻ, որ կարողանայ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ դաս տալ հայոց, ռուսաց և ֆրանսիերէն լեզուները։ Հասցէն, Վանքսկայա փողոց, տուն № 3, ջրադացի մօտ հարցնել Արտեմ Թէմուրազեանին։

4—10

Խնդրում եմ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ ԹԵՄԻ հայոց հոգևոր ուսումնարանների ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ հաղորդել ինձ մինչև առաջիկայ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ը, թէ ինչ առարկաների ՈՒՍՈՒՑՉԻ ԿԱՐՕՏՈՒԹԻՒՆ ունեն, ուղարկելով մի և նոյն ժամանակ իրանց յանձնված ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՆԵՐԻ ՇՏԱՏԸ։

Թեմական Վերատեսուչ

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ։

1—10

Ցանկացողները ծառայել ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆՈՎ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ թեմի ԱԶԳԱՅԻՆ հոգևոր դպրոցներում հրաւիրվում են ՅԱՅՏՆԵԼ իրանց ցանկութիւնը մինչև ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ը։ Օտար քաղաքցիք ԿԱՐՈՂ ԵՆ դիմել ինձ նամակով։

Թեմական Վերատեսուչ

ԳԷՈՐԳ ԲԱՐԽՈՒԴԱՐԵԱՆՑ։

1—10

Երևանայ Թագական- արական դպրոցներին և Թեմական դպրանոցին հարկաւոր են ուսուցիչներ այս ապագայ սեպտեմբերի մէկից. 1) Հայոց լեզուի, պատմութեան և Հայաստանի աշխարհագրութեան. 2) Ռուս լեզուի, պատմութեան և Ռուս. աշխարհագրութեան. 3) ընդհանուր պատմութեան, աշխարհագրութեան և բնական պատմութեան. 4) Թուաբանութեան, երկրաչափութեան, նկարչութեան, փայլնագրութիւնների և մարմնամարզութեան. 5) գաղիերէնի և վերակացութեան համար։ Մանրամասնութիւնների մասին պէտք է թղթակցել Թեմ. դպրանոցի վարչութեան հետ։

Տեսուչ յիշեալ դպրոցների.

Սարգիս Բէգ-Նազարեանց

4—7

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ՅՈՒԼԻՍԻ 11 — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Յուլիսի 10-ին)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Յուլիսի 10-ին)	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	55
Հին 82 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1500	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1250	—
Վիդրէնի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	241	—
Երկրորդ 5% վիդրէնի »	238	—
Մարսելի կուրսը 249—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	105	19
Վենայի կուրսը արժէ 113 գլ.	100	—
Դաւրեժի բարաթը	5	35
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	320	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	102	—
Շաքարը բրօցկու	7	10
» միւս տեսակը	7	—
» չաքար աւազը	5	60
» տրանզիտը	5	60
» մաքուր վճառած	12	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	20
Միւս տեսակը հին սերմից	7	50
Բուրդը Թուշի	7	60
» Թարաքամի	4	20
Ալիւրը Շօրագալու	2	20
» Երևանի	—	—
Գարին	1	20
Մոմը բնաճարպի (стеар.)	12	60
Մետաքսը Նուխվայ	200	—
Կախեթունը	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	40	—
Ֆրիգոնը (լասը) Ագուլեաց	65	—
Կօֆէն մօկօի	27	—
» լիւանի	22	—
» Մանտօինյօն	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդականների ընդունելութիւնը ցերեկվայ և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ։ Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ։ Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական։

Երթեւեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Բժշկապետ Անանով։

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րօպէ առաւօտեան։ Մինչև Միխաիլօվօ (խուռն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րօպէ։

	առաւօտ։	երեկոյեան.
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գորը	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 59
Բրիօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	

	առաւօտ։	
Փօթիից	9. 13	
Բրիօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1. 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2. 18
Բրիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7։ իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան։

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր։ Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ։ Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր։ Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի։ Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	4
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	7
Ամերիկա	8
Պարսկաստան	8
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը ժամը 9-ից մինչև 1 ժամը կէսօրից յետոյ։

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հիւանդութիւնների, Ստավսկի վեներական և կաշուի հ., Գօրալեվիչ ներքին հ., Բօտինեանց կանանց և երեխայոց հ., Քուչարեանց վիրաբուժական և կանանց հ. օպէրացիական մասը։

Երեքշաբթի. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բէյխ աչքի հ., Ա. Բախուտօվ մանկաբարձական, կանանց, և մանկական հ., Վերմիչեվ ներքին հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ.։

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Ստավսկի վեներական և կաշու հ., Պօմէրանցով կրծքի հ.։

Հինգշաբթի. Վերմիչեվ ներքին հ., Բօտինեանց կանանց և երեխանց հ., Քուչարեանց սիֆիլիտական և միզային գործարանների հ., Բաբաեվ ջղային և հոգ. հ.։

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ., Ա. Բախուտօվ մանկաբարձական, կանանց և երեխանց հ.։

Շաբաթ. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բէյխ աչքի հ., Ստավսկի վեներական և կաշու հ., Վերմիչեվ ներքին հ., Բաբաեվ ջղային և հոգ. հ.։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Գ. Մ. Ձեր յօդուածը արդէն տպեցինք այն տեղերի փոփոխութեամբ, որոնք հակառակ էին մեր լրագրի ուղղութեանը։ Ձեր գանգատը անիրաւացի է։

—ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ. Տեղացի. Այսուհետև ձեր նամակները այն ձևով գրեցէք, ինչպէս ուղղած կը տպվեն «Մըշակի» մէջ։

—ԵՐԵՒԱՆ. *** Նամակը կը տպենք հետևեալ համարներից մէկում։

—ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶ. ** Ձեր հաղորդած լուրերը մենք արդէն տպել ենք։

—ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ. Ս. Բ. Ձեր յանձնարարութիւնը չենք կարող կատարել։ Դիմեցէք ձեր ծանօթներից մէկին։

—ԳԱՆՁԱԿ. Ս. Գաւառական ֆելիետօններ չենք տպում։

Дозволено Цензурою 10 Іюля 1879 г. Тифлисъ. Տպարան Ա. Ա. Միխելսոնի Типографія А. А. Михельсона